

En by med anor

När det här skrivs är det vinter och snö. Mycket snö. Jag kavlar runt med sparken på småvägarna här i Bruket. Nu är jag inte någon sparkens Anja Pärson så det går ganska långsamt. Men det är bra – för jag hinner tänka och se mig omkring. Och lyssna. Bland de snötyngda granarna hörs enstaka fågelkvitter.

Kvittret behövs för att lätta upp en del tankar som då och då dyker upp i mitt huvud.

Tankar om vad som ska hända i framtiden.

Det är inte konstigt att sådana funderingar kommer. För det är så tyst och så övergivet.

En stor del av Bruket gör numera som så många andra byar på öarna här omkring: Somnar in redan i slutet av sommaren. Stora och små hus överges av sina ägare som föredrar staden under de flesta månader under året. Det är ju där inne på fastlandet som jobbet och alla ljusen finns. Så det är väl inte att undra på.

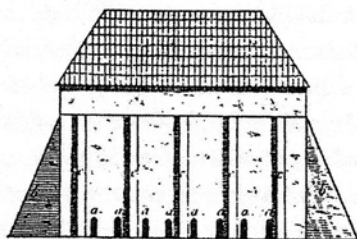
Jag står och ser över staket och in på tomter. Allt är förbommat och stängt. En utomhusgrill ligger översnöad och den senaste stormen har blåst iväg många sopkärl någonstans.

MÄNNISKOR I VADMAL OCH GNISSEL FRÅN OXKÄRROR

Jag blundar och tänker tillbaka. Försöker få en bild i mitt inre av det som har tilldragit sig här för inte alltför länge sedan. Tystnaden gör att jag börjar tänka på dess absoluta motsats: Det stora tegelbruket. Det som låg bara en liten bit härifrån. Om jag blundar riktigt hårt och håller för öronen kan jag höra rop och sorl från människor i sliten grå vadmal med korgar och redskap, jag hör gnissel från oxkärorna och jag kan känna varma pustar från den stora tegelugnen.

Här omkring låg alla de små husen som hörde till

Tegelugnen var av s k periodisk typ

Hyreshuset ligger med vackert utsikt över Blidösundet

tegelbruket. Det var så som namnet Bruket kom till. Tegelbruket byggdes upp och drevs av de adliga herrarna på Blidö säteri under 1700-talet. De ägde ju nästan hela Blidö och mer därtill.

När produktionen till slut lades vet man inte med bestämdhet. Men Görvel Åkerman i sin bok Blidöhistoria kring Bruket skriver att det förmodligen var i mitten av 1800-talet.

Råvaran var lera som grävdes upp ur vikarna och stränderna.

Det var råvaran det. För att få fram ett färdigt tegel byggdes upp allt det som idag skulle kallas för fabrik. Stora ugnar, torklador och massor av folk i olika åldrar och med varierande färdigheter. Allt från smeder till brännare. Tänk er själva, denna produktion skedde med arm- och handkraft, tunga redskap och med hjälp av kärror och dragdjur. Vad ved det måste ha gått åt för all eldning. Sedan skulle det färdiga teglet fraktas ner och lastas ombord på båtar som väntade nere vid viken.. Stora oxar drog tålmodigt ner de väldiga lass.

Här åker jag nu spark på ungefär samma vägar. På samma platser finns nu bara tomma hus och fågelkvitter.

Men Brukets historia och dess bybor fanns långt före tegelbrukets tid. Här bodde människor som livnärde sig på sina små magra tegar och på fiske.

Säkert var det så att byborna hjälptes åt med kreaturen, att röja skog, plocka sten ur marken för att öka arealen. Vilket slit det måste ha varit. Så viktigt för överlevnadens skull. Gemenskap i arbetet var en nödvändighet.

Brukets gamla affär

ÅNGBÅTSBRYGGA OCH BYGGFÖRETAG

Jag vänder sparken och styr kosan hemåt.

Kommer fram till viken där ångbåtsbryggan skymtar i diset. Brukets ångbåtsbrygga som är en omistlig del och är en av de

mest trafikerade bryggorna i Blidösundet. Vi får hoppas att ännu fler passagerare väljer båten framför bilen och bussen när våren kommer!

Här finns en rad brevlådor. Nedanför affären som dessvärre är nedlagd. På en del av lådorna står tydliga B för Bofast.

Det är roligt. Erik Tuominen har en stor byggfirma här. Kerstin Tuominen bor i sitt vackra gula hus och från hyreshuset nära ångbåtsbryggan hörs ofta glada skratt från lekande barn.

Visst finns det ljuspunkter i dagens Bruket – det ska inte förnekas.

ÄNDÅ SAKNAS NÅGOT VIKTIGT...

Men ändå – det saknas något mycket viktigt som borde finnas i en skärgårdsby värd namnet. En omsorg om naturen och om de små åkrarna som gångna generationer med möda har odlat upp. Vår familj försöker på de små åkerlapparna ha betesdjur som gör sitt bästa för att gamla kulturväxter ska få blomma och föröka sig och vara kvar. Men det finns andra åkrar som bara står obrukade och oanvända och där ägaren helst bara vill stycka av och sälja till fritidstomter.

Men det är inte unikt för Bruket. Samma händer på andra håll i skärgården. Tomter i skärgården är i dag attraktiva. Om de har sjöutsikt. Så frestelsen att sälja kan kännas stor.

Det är ett så kortsiktigt tänkande. För alla som följer utvecklingen i samhället vet att lokal mat och lokal köttproduktion står på önskelistan i allt fler hushåll i dag.

Varje vecka dimper tidningen Land ner i vår brevlåda. Där finns artiklar om ungt folk som ser möjligheter i all slags odling och djurhållning. Eldsjälar som får byar att blomma upp och känna gemenskap!

Tänk om något liknande skulle hända här i Bruket! Det finns många åkrar på södra Blidö som bara står och väntar på att någon ska ta hand om dem och göra dem lönsamma inför framtiden. Gamla tiders gemenskap skulle då på nytt komma till heders.

Men jag är rädd för att det bara stannar vid en dröm från min sida. Här finns för närvarande inga tecken på att någon kan tänka sig detta.

Fast vi vet inte vad som kommer att inträffa i morgon. Eller nästa år. Det kan bli så att åkrarna blir guld värda igen.

På ett annat och mer strävsamt sätt – men nödvändigt.

Text: Anita Bertilsson Foto Björn Sjöblom

Svartnö Byskola

År -2010 gick de boende ihop och bildade Svartnö Byskolas intresseförening, för att tillsammans försöka bevara den gamla byskolan och skapa en gemensam mötesplats.

Skolan är unik, eftersom den är i original från skolstarten 1879. Sedan sista eleven gick ut 1939 har den i princip stått helt orörd. Många av de gamla inventarierna har lämnats kvar. Skolbyggnaden är ett resultat av 1842 års skollag som innebar allmän skolplikt och att ansvaret för undervisningen fördes över från prästerna till socknarna. Varje socken skulle stå med en egen skolbyggnad enligt den modell som innefattade även en lärarbostad. Efter att skolverksamheten avslutades 1939 skänktes byggnaden av Svartnö byamän till Länna församling som haft den i sin ägo sedan dess. År 2010 fick Svartnö by möjligheten att köpa tillbaka byns gamla skola och föreningen bildades. Idag har man dryga 30 betalande medlemmar.

Intresseföreningen har som syfte att bevara byggnaden och att använda den som en föreningslokal för bygden. Att kunna visa upp hur en skola vid sekelskiftet kunde se ut och ge föreningsmedlemmarna en möjlighet att kunna bedriva olika projekt i liten skala. Föreningen har idag tre stycken ideellt arbetande projektgrupper; Skog och Natur, Miljö och Hälsa samt Kultur. Dessa projektgrupper har bland annat genomfört en 4-dagars kurs i gårdsgårdsbygge, en dagskurs i hur man gjuter trädgårdsfigurer samt en båtresa till Ängsö nationalpark för att uppleva en gökotta.

Renoveringsbehovet i skolan var och var stort. En stor utmaning för föreningen har varit att rädda byggnaden och att återställa den till sitt ursprungsskick. Bidrag ifrån Länsstyrelsen och EU genom Leader Uross- (Utveckla Roslagen och Stockholms Skärgård) har gjort detta möjligt. Men föreningen har också haft glädjen att mottaga mindre donationer ifrån privatpersoner. Det mest oväntade kom ifrån ett par i Lintzel i Tyskland som besökt skolan och uppskattade den mycket.

Under 2011 – 2012 har renoveringen av skolan inletts. Renoveringen görs av byggnadssnickaren Ola Lundqvist, Stentorp, Norrtälje. Den mest drabbade delen av skolans tak har renoverats. Skadorna på innertaket och väggarna i skolsalen och lärarbostaden är också klara men mycket arbete återstår. Medlemmarna ställer upp med mycket tid, kunskap och arbete, och motivationen är hög i föreningen att ro detta stora men roliga projekt i land.

Följ gärna vårt arbete och vår förening på vår blogg; svartnobyskola.blogg.se

Asa Axelsson, Styrelseledamot, Svartnö byskola intresseförening.